

A Taste of the Parsha

Noach 5782/October 8-9, 2021

Question of the Week

Question:

After exiting the Teivah, Noach gets drunk and becomes uncovered. Bereishis 9:22 tells us that Cham saw his father's nakedness and told his brothers. Yet, in Bereishis 9:24-25, when Noach wakes up and discovers what happens, he curses Cham's son Kana'an, without making any mention of Cham himself! Why does Noach curse Kena'an and not Cham?

(Note: All mefarshim are on the above pesukim unless stated otherwise)

- Answer #1: Kena'an was Cham's only child at that time, and it was common to refer to a father through their only child, so this was actually cursing Cham (Rav Sa'adyah Gaon; see a similar approach in Ramban)
- Answer #2: Kena'an was actually the one who told Cham that Noach was uncovered (Bereishis Rabbah 36:7, Rashi)
- Answer #3: Cham castrated and/or sodomized Noach; since this prevented him from having a fourth child, Cham's fourth child was cursed (Sanhedrin 70a, Rashi, Ralbag; see Malbim also, that this action may have been performed by Kena'an himself)
- Answer #4: Hashem had already blessed Noach and his sons, so Noach could not contradict that blessing; he chose instead to curse one of Cham's sons (Bereishis Rabbah 36:7, Chizkuni)
- Answer #5: Kena'an was Cham's most beloved (youngest) son, and a common manner of blessing or cursing is to bless or curse one's children (Ibn Caspi)

Haftarah Highlights

The Haftarah for Parshas Noach is Yeshayah 54:1-55:5. In this Haftarah, we are told of a barren woman who is told that her children will inhabit places far and wide, and that she will not remember the earlier years of suffering (54:1-4). This is, of course, a parable for the coming redemption for the Jewish People (see commentaries for specific interpretations), and Yeshayah explains that Hashem is the husband and redeemer of this woman (54:5). Although there were (short) times when the Jewish People and Hashem fell apart, Hashem mercifully returns to us (54:6-8). Hashem explains that just as He once promised to no longer wipe humanity out by flood, He also promised not to permanently reject us (see Ibn Ezra), and that therefore, His kindness and his covenant of peace will never be removed from the Jewish People (54:9-10).

This reference to the waters of Noach (and perhaps the "covenant of peace" which follows) is one obvious connection to our Parsha.

Hashem continues by promising Yerushalayim that in the times following the redemption, it will be beautified with special stones, that its inhabitants will be peaceful and righteous, and that He will always defend it from whatever attacks will come against it (54:11-17). According to Ibn Ezra (55:1 and 55:5), this Haftarah concludes with a call to the non-Jews to study Torah and return to Hashem in the times of Mashiach, when they see the beauty of the Jewish People (55:1-5).

This second portion of the Haftarah is somewhat harder to connect to the Parsha, and indeed, some communities (e.g., Chabad) stop after the first part (and it is our Ashkenazi custom to read just the first part for the Haftarah of Ki Seitzei). Perhaps this final section, as interpreted above by Ibn Ezra, serves as a reminder of uniting the world under Hashem in the times of Mashiach. In our Parsha, we witnessed the dispersion of the different nations, who were focused on the material, not the spiritual, as they tried to build a tower. To return to an ideal state in the times of Mashiach, they are warned by Hashem to work towards "water", or Torah, which is easily accessible, and not to spend money on things that won't benefit them (51:1-2), which will bring them together in peace.

A Taste of the Parsha

Noach 5782/October 8-9, 2021

Halacha from the Parsha

*Note: This is not intended as a psak halacha, and one should contact their rabbi with any practical questions.

In this week's Parsha, Hashem tells the Jewish People that he has placed the rainbow in the sky to commemorate and serve as a reminder of the covenant to never wipe out the world again. The Gemara (Berachos 59a) rejects the view that one should bow to the ground in front of it, since it looks like one is worshipping it, but nevertheless concludes that one must recite a blessing when they see it.¹ Here are some of the important laws relating to the beracha one makes when they see a rainbow.²

When one sees a part of³ a natural rainbow in the sky⁴ they should recite the following blessing:

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם זוכר הברית [ו] נאמן בבריתו וקיים במאמרו⁵

¹ קצת קשה, שבגמ' ברכות שם משמע הטעם שה"א ליפול על פניו הוי מפני שהקשת הוי כמראה כבוד ה' (כמובא מיחזקאל א:כח), והברכה בא בשביל הברית, ולא הדמות. ועיי"ש במהרש"א בח"א מה שיישב בזה. ועוד עיין בפירושו הרב יוסף בכור שור לבראשית פרק ט פסוק יג, שפירש שמהות הקשת כאות ברית הוא זה שהוא מראה כבוד ה' שהוא בא לבקר אותנו לומר שהוא אינו רוצה לאבד העולם, וא"כ, אתי שפיר המשך הגמ'.
² כל המראה מקומות שציינתי לקמן כאן הם או על הגמ' בברכות דף נט עמוד א, או באו"ח סימן רכט.

³ בביאור הלכה ד"ה הרואה מסתפק אם צריך לראות "כחצי גורן" או אפילו מקצת כדי לברך, וע"פ זה פסק בתשובות והנהגות חלק ג סימן עו (מובא בפסקי תשובות אות א כאן) שאסור לברך על פחות מחצי גורן, משום חשש ברכה לבטלה. אמנם, עיין בהרחבות לפניני הלכה ברכות טו:יב ששם הביא מכמה פוסקים שפיקו של הביאור הלכה היתה אך ורק אם הקשת בעצמו אינו קיים כחצי גורן, אבל בוודאי אם א"א לראות כל החצי גורן כשהאדם יודע שהוא קיים בשלמותו, אף להביאו"ה אין חשש ברכה לבטלה. אמנם, שם הביא הרבה פוסקים שכתבו שמברכים אפילו אין הקשת בשלמותה, ושיש לסמוך עליהם, שמסתבר שחלק מהקשת גם מזכיר הברית. וכן ראיתי שהרבה נוהגים (ואולי מפני שלא ידעו אפילו שיש בזה ספק). וע"ע.

⁴ לשון הגמ' הוא "הרואה הקשת בענן", ובא לאפוקי קשתות אחרות שאינם בענן. והרא"ש (ברכות פרק ט סימן יג) קיצר וכתב רק "הקשת", וכוונתו ברור שהוא רק הקשת שבא בעננים.

⁵ בענין גירסת הברכה, הגמ' הביא שתי שיטות בדבר, והסיק שצרכים לומר שתיהן.

נחלקו הפוסקים האם לומר ונאמן עם "ו", או בלי "ו". בגמ' שלפנינו נכתב עם "ו" (וכן ציין המ"ב ס"ג ק שכתב הוא נוסח הרמב"ם והטור), אמנם, בשו"ע וכן ברי"ף שלפנינו (ברכות דף מג עמוד ב) הגירסא בלי "ו", ולכן יש על מי לסמוך באיזה נוסח שיאמר.

אמנם, נראה לי לומר בזה חידוש יותר, שבאמת אין קפידא כלל איזה נוסח יאמר, שהרי מצינו כמה גירסאות בברכה זו בין הראשונים שהם שונים לגמרי ממה שמובא בגמ'. בתוס' (ד"ה הלכך): "בא"י אמ"ה נאמן בבריתו וקיים בשבועתו וזוכר הברית". במחזור ויטרי (סימן תקכט, וכע"ז בכמה ראשונים), שדרך כלל הולך בעקבות רש"י, הברכה הוא "בא"י אמ"ה נאמן בבריתו וקיים במאמרו בא"י זוכר הברית". ומבואר מלשון כמה ראשונים (עיין למשל בתוס' ובתוס' ר"ד בסוגיא) שבגמ' שלפניהם לא היה כתוב גירסת הברכה. וכן מבואר

There are two interpretations of the final clause of the beracha:

1. Hashem is trusted to remember His covenant not to destroy the world, even with so much evil, and in truth, even without a covenant, we know He would keep His word to us not to destroy the world.⁶
2. Hashem is trusted to remember His covenant not to destroy the world, and as a sign, he upholds the rainbow, which was created with His speech during the 6 days of creation.⁷

It is prohibited to stare extensively at the rainbow, even when reciting the blessing.⁸

One may recite this blessing again so long as a new rainbow has formed.⁹

There is significant debate as to whether one should tell or hint to others about the rainbow to recite a blessing over it.¹⁰

מכמעט כל הכתבי יד שיש לנו היום. אם כן, אפשר שכדי לקיים דין הש"ס, צריך רק לברך איזה ברכה שכולל שתי הברכות, ואין לדקדק כ"כ בגירסת הברכה. וע"ע באליה רבה ס"ק א ובחפץ ה' בגמ' שם מה שנוגע לעניינינו.

⁶ ע"פ המ"ב ס"ק ד בשם האבודרהם.
⁷ ע"פ ערוה"ש ס"ק א בשם המהרש"א. ויש לדון לפי פירוש זה אם בירך בטעות "עושה מעשה בראשית" על הקשת, האם יחזור ויברך כל ברכה זו או לא.

⁸ בגמ' חגיגה דף טז עמוד א מובא שהמסתכל בקשת נחשב כ"לא חס על כבוד קונו" ושם מסתכל בה, עיניו כהות. וכמה ראשונים הביאו שהרא"ש מפרש שהסתכלות הוי רק כשמביט לזמן ארוך יותר בכוונה (אף שאין לנו מפורש בכתבי הרא"ש ששרדו, רשימה של ראשונים שמביאים זה נמצא בשו"ת יביע אומר חלק ו, או"ח סימן יג). וכן בפסקי תשובות כאן (אות ב) הביא כמה מקורות בתורת הנסתר להחמיר בזה.

⁹ מ"ב ס"ק ב, ונראה ממקורו (המחזיק ברכה כאן, אות א) שיש מקום להקל לברך אפילו כשנשארו עננים והקשת מחודשת.

¹⁰ במ"ב ס"ק א כתב ש"אין כדאי" להגיד לאחר שיש קשת משום מוציא דיבה. ומקורו בחיי אדם בחלק א כלל סג אות ד, שכתב (מוקף בסוגריים) שלא זכר שם הספר שראה בו. זאת ועוד, בעצם אין חיוב על אדם לראות תופעת טבע כדי לברך עליו (וכן הביא הפסקי תשובות בשם המקור חיים בקיצור הלכות כאן). ועיין בשו"ת שלמת חיים שכתב לחלק בין פסקו של הרמ"א (יורה דעה סימן תב סעיף יב) שמותר להוציא דיבה כדי שבני הנפטר יאמרו קדיש לזכות הנפטר, לברכת הקשת, שהוא רק ספק אם האדם בעצמו יברך ברכה על הרעה כברכת הקשת ויש לדון הרבה בדבריו, ואין כאן מקומו. מאידך, כמה פוסקים (עיין בהרחבות לפניני הלכה ברכות טו:יג) הביאו דברי הברית כהונה (מערכת ק אות ג) שדווקא ראוי לומר להבירו שיש קשת, כדי להביא אנשים לחזור בתשובה. ויש להוסיף שנראה שיש זכות לאדם שיכול לברך ברכה זו, ודלא כדברי המקור חיים, שהרי בספר הסידים (סימן תת, מובא באליה רבה כאן אות א), מבואר שברכת הקשת נחשבת מצוה עוברת, ויש לצאת מבית הכנסת לברך ברכת הקשת באמצע חזרת הש"ץ! (ועיין עוד בפירושו הר"י בכור שור שמובא בהערה 1). ואם כן, נראה שלכל הפחות מותר לרמז כדי שאחר יברך (וכן כתב בחשו"ק חמד על הגמ' ברכות שם), וכן אם יש איזה תועלת אחרת, כמו חינוך, שצריך להסביר לבנו או לבתו מהות הקשת, ושמברכים עליה, אפשר שהמקיל לא הפסיד, וצ"ע למעשה.